

Ilona Luoma ja Taina Laajasalo

Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta ja vieraannuttamisen psykososiaaliset hoitomuodot

Vieraannuttamisessa vanhempi pyrkii eri tavoin vahingoittamaan lapsen kiintymyssuhdetta toiseen vanhempaan. Viime vuosikymmeninä lapsen vieraannuttamiseen liittyvä tutkimuskirjallisuus on lisääntynyt huomattavasti, ja vieraannuttaminen käsitetään yhdeksi lapseen kohdistuvan väkivallan muodoksi, joka vaikuttaa vakavasti ja kielteisesti lapsen hyvinvointiin. Silti systemoitu kirjallisuuskatsauksemme osoitti, että tutkimustieto psykososiaalisten hoitomuotojen vaikuttavuudesta lapsen hyvinvointiin on vielä lähes olematonta. Tilanteita, joissa vieraannuttamista epäillään, on tärkeää arvioida yksilöllisesti, koska lapsen vastustus suhteessa yhteydenpitoon voi liittyä muihin syihin kuin vanhemman vieraannuttavaan käyttäytymiseen. Vieraannuttamiseen suunnattujen interventioiden on hyvä perustua hypoteesilähtöisyyteen, systeemisyteen, monialaiseen yhteistyöhön ja traumatietoiseen lähestymistapaan.

Vanhemman vieraannuttavalla käyttäytymisellä tarkoitetaan toimintaa, jonka tavoitteena on vahingoittaa lapsen ja vieraannuttamisen kohteena olevan vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Vieraannuttavaan käyttäytymiseen voi kuulua esimerkiksi mustamaalaamista, halventamista, väriä uskomusten tai syytösten välittämistä, toiseen vanhempaan liittyvien myönteisten seikkojen salaamista lapselta, yhteydenpidon estämistä sekä muuta toimintaa, joka vaarantaa lapsen turvallisen kiintymyssuhteen toiseen vanhempaan (1,2). Yksiselitteisen määritelmän ja arviointimenetelmien puute haastavat aihealueen tieteellistä tutkimusta, ja näistä syistä myös ilmiön esiintyvyyttä on vaikeaa arvioida. Yhdysvalloissa vieraannuttamisen on arvioitu koskevan jopa neljää miljoonaa lasta, yli prosenttia väestöstä (1). Suomessa nuorten itseraportointiin perustuvan yli 2000 henkilön otoksen perusteella vieraannuttamista on eroperheissä kokenut 5 % nuorista äidin ja 4 % isän taholta (3).

Tieteellinen tutkimus lisääntynyt merkittävästi viime vuosina

Vieraannuttamiseen kohdistuva tieteellinen tutkimus on moninkertaistunut kymmenen viime vuoden aikana. Lähes 40 % vieraannuttamista käsittelevästä kirjallisuudesta on julkaistu vuoden 2016 jälkeen (4). Aihepiiriin tutkimus on huomattavan polarisoitunutta: ongelmaksi nähdään se, ettei vieraannuttamista tunnusteta ja tunnusteta, sekä se, että väitteet vieraannuttamisesta peittävät alleen lähisuhdeväkivaltaa tilanteissa, joissa vanhempi tosiasiallisesti pyrkii suojelemaan lasta (5,6). Vaikka vieraannuttamisen määrittelyyn ja arviointiin liittyy haasteita, ovat ammattilaiset verrattain yksimielisiä ilmiön olemassaolosta ja kielteisistä vaikutuksista lapsen kasvuun ja kehitykseen (6). Väkivallan muotona vieraannuttaminen sijoitetaan lapseen kohdistuvan henkisen väkivallan alle, ja toisinaan se luetaan myös haitallisten lapsuudenajan kokemusten (adverse childhood experiences, ACEs) joukkoon (7,8).

Vanhempien välisten ristiriitojen vaikutuksista lapseen on ilmestynyt runsaasti laadukasta

tutkimusta. Pitkäaikainen altistuminen vanhempien välisille ristiriidoille on tunnettu psykiatrisille häiriöille altistava riskitekijä, joka lisää lapsen käyttäytymisen ja tunne-elämän ongelmien, sosiaalisten suhteiden ja terveysongelmien riskiä (9,10). Hollantilaistutkimuksessa vakavan eroriidan keskellä elävistä lapsista lähes puolella oli kliinisesti merkittäviä traumaoireita, kuten vanhempien riitoihin liittyviä mieleen tunkeutuvia ajatuksia tai välttämiskäyttäytymistä (11).

Kaikki vaikeat huoltoriidat ja vanhempien väliset konfliktit eivät kuitenkaan sisällä vieraannuttavaa käyttäytymistä, ja erityisesti vieraannuttamisen seurauksiin liittyvä kirjallisuus on toistaiseksi pääasiassa pieniin otoksiin ja takautuviin asetelmiin perustuvaa. Tähänastinen tutkimus viittaa vieraannuttamisella olevan lapsen laaja-alaisia psyykkisiä ja sosiaalisia haitta-vaikutuksia (12). Hiljattaisessa kirjallisuuskatsauksessa todettiin, että lapsuudessaan vieraannuttamiselle altistuneilla eroperheiden lapsilla on suurentunut aikuisiän masentuneisuus- ja ahdistuneisuusoireiden sekä muiden psyykkisten ja psykososiaalisten ongelmien riski (12).

Vieraannuttamisen seurauksena lapselle voi kehittyä toista vanhempaa kohtaan eriasteisia negatiivisia ajatuksia, tunteita ja käyttäytymismalleja, jotka eivät lapsen ja vanhemman suhteen kehityshistorian valossa näyttäydy perusteltuina. Ääritapauksissa tilanne voi johtaa lapsen perusteettomaan asettumiseen yhden vanhemman puolelle siten, että yhteys toiseen vanhempaan katkeaa kokonaan. Nykyisin tutkimuksen valtavirta kuitenkin korostaa, että lapsen reaktioihin vaikuttavat vieraannuttavan käyttäytymisen lisäksi suoraan tai epäsuorasti lukuisat muutkin taustatekijät, esimerkiksi lapsen ikä ja kehitystaso, temperamentti ja persoonallisuus, vanhempien persoonallisuus, vanhempien eron piirteet ja viranomaisprosessit (5). Kyse on siis perhesysteemin moniulotteisesta häiriöstä, mikä on tärkeää muistaa myös tuki- ja hoitomuotoja kehitettäessä. Vieraannuttamisilmiötä, sen eri muotoja ja seurauksia on tarkasteltu aikaisemmin kahdessa Aikakauskirjan artikkelissa (13,14). Tarkastelemme tässä kirjoituksessamme vieraannuttamisen psykososiaalisia hoitomuotoja ja niistä saatua tutkimusnäyttöä.

Vieraannuttamisen psykososiaalinen hoito

Avioeron jälkeisen vanhemmuuden tuen hyödyistä on runsaasti tutkimusnäyttöä. Satunnaisesti kontrolloidut tutkimukset osoittavat, että vanhemmille ja lapsille suunnattujen ohjelmien (esimerkiksi New Beginnings Program for Divorcing and Separating Families tai Family Transitions Triple-P) avulla voidaan saavuttaa lyhyellä ja pitkällä aikavälillä vähenemistä lasten psyykkisissä oireissa sekä psykiatristen diagnoosien määrässä ja vaikuttaa myönteisesti vanhemmuuden laatuun ja kasvatuskäytäntöihin (15,16). Nämä matalan kynnyksen interventiot eivät kuitenkaan sovellu tilanteisiin, joissa vanhempien välinen konflikti on vakava, pitkäkestoinen ja siihen liittyy epäilyä tai todennettua vieraannuttavaa käyttäytymistä.

Australialaisessa systemoidussa katsauksessa tarkasteltiin spesifisesti vieraannuttamisen vaikutusten ehkäisyyn ja hoitoon tarkoitettuja juridisia ja psykososiaalisia interventioita (17). Katsauksen mukaanottokriteerit täyttäviä vertaisarvioituja englanninkielisiä tutkimuksia löytyi kymmenen. Puolessa tutkimuksista arvioitiin perheoikeudellisia ratkaisuja, esimerkiksi ensisijaisen huoltajuuden vaihtamista oikeudessa vieraannutetun vanhemman hyväksi. Lisäksi tunnistettiin viisi psykososiaalisten interventioiden arviointitutkimusta.

Katsaukseen sisältyneessä kahdellekymmenellekahdelle 6–16-vuotiaalle lapselle ja heidän vanhemmilleen rinnakkain järjestetyssä 16 keran ryhmäterapiaohjelmassa vieraannuttamisen kriteerinä pidettiin lapsesta lähtöisin olevaa vähintään neljän kuukauden kontaktikatkoa vanhempaan (18). Perheet eivät olleet hyötyneet tarjotusta tavanomaisesta tuesta. Interventioon kuului kognitiivis-käyttäytymisterapeuttisia elementtejä sekä ihmissuhdetaitojen ja selviytymiskeinojen vahvistamista. Intervention tavoitteena oli lievittää lasten ja vanhempien kokemia intensiivisiä tunteita, lisätä mentalisaatiokykyä sekä mahdollistaa lapsen ja vanhempien asenteiden muuttuminen ja tapaamisten normalisoituminen.

Intervention jälkeen lasten ahdistuneisuus- ja masennusoireet olivat vähentyneet stan-

dardoiduilla mittareilla arvioituina, ja vuoden seurannassa perheiden yhteistyö todettiin paremmaksi kuin verrokkiryhmän perheiden, jotka saivat tavanomaista tukea. Tutkimuksen puutteena oli verrokkiryhmän sisällyttäminen tarkasteluun vain osittain, eikä esimerkiksi lapsen oireilun muutosta tarkasteltu muuten kuin interventioryhmän osalta.

Yksi arvioiduista malleista, Multi-Modal Family Intervention, on joustava interventio, jossa korostetaan koko perheen osallistumista ja perheiden yksilöllisiä tilanteita (19). Lähtötilanteessa arvioidaan kaikki ne tekijät, jotka vaikuttavat lapsen haluttomuuteen viettää aikaa vanhemman kanssa. Tavoite ei ole ainoastaan lapsen suhteen ennallistaminen torjutun vanhemman kanssa, vaan ymmärryksen lisääminen eroprosessin lapselle aiheuttamasta stressistä, selviytymisstrategioiden opettaminen sekä lapsen polarisoituneiden ("hyvä ja paha") tunteiden ja käsitysten muuttuminen realistisemmiksi vanhempia kohtaan. Käytössä on erilaisia tekniikoita, kuten yksilöpsykoterapiaa, perheterapiaa ja valmennusta, joilla pyritään vaikuttamaan perhesuhteisiin sekä perheenjäsenten tunteisiin, ajatuksiin, uskomuksiin ja käyttäytymiseen.

Kirjoittajat arvioivat 55 asiakkaan palautteen sekä tehtyjen kliinisten havaintojen perusteella intervention vaikutusten olevan myönteisiä ja vaikeaa vieraantumista ehkäiseviä. He korostivat, että "puhtaan" vieraannuttamisen sijaan valtaosassa tapauksista (85 %) lapsen vieraantumiseen vanhemmasta vaikuttavat myös muut seikat, kuten lapsen ja toisen vanhemman psyykkinen eriytymättömyys ja kietoutuneisuus (enmeshment) tai vanhemman sensitiivisyyden ja vastavuoroisuuden puutteet.

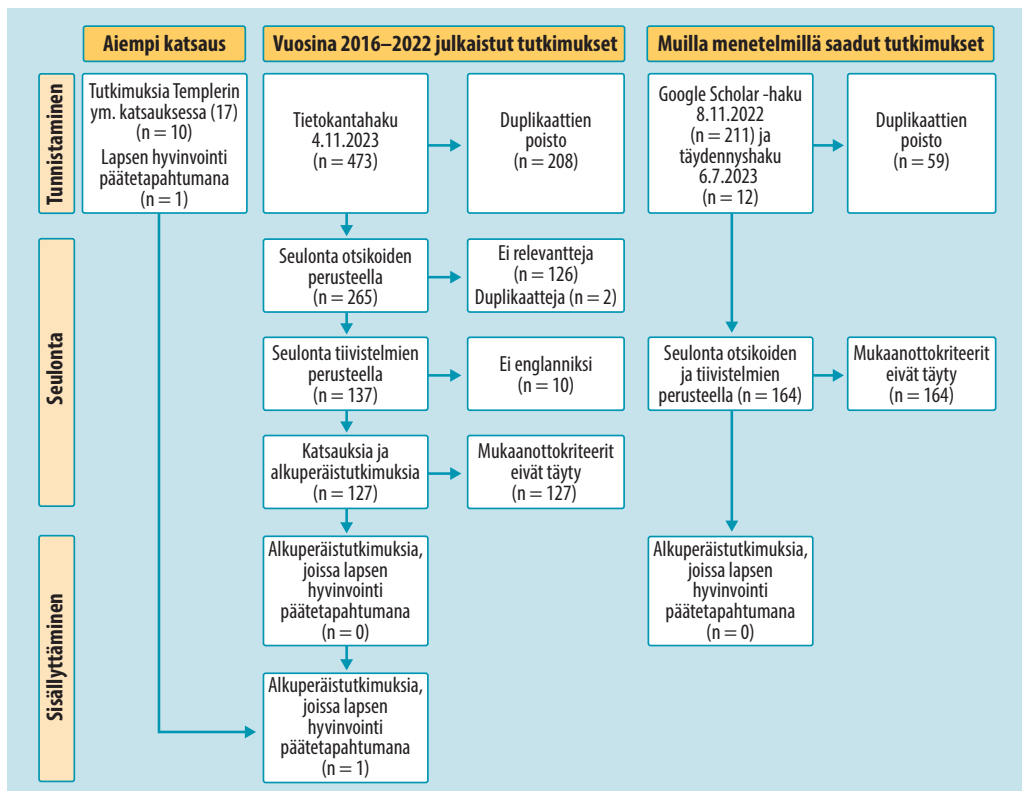
Australialaiskatsauksen interventioista kolme, Overcoming Barriers Family Camp, Family Reflection Reunification Programme ja Family Bridges, kuuluu niin sanottuihin jälleenyhdistämisterapioihin (20–22). Nämä ovat psykososiaalisia interventioita, joita käytetään, kun lapsi vastustaa voimakkaasti yhteydenpitoa toiseen vanhempaan tai kieltäytyy siitä kokonaan. Lapsen vastarinnan ajatellaan johtuvan toisen vanhemman vieraannuttamisesta. Yhdysvalloissa hoitoihin liittyy usein tuomioistuimen

Ydinasiat

- ▶ Vieraannuttamiseen liittyvä tutkimuskirjallisuus on moninkertaistunut kymmenen viime vuoden aikana.
- ▶ Lapsen vieraannuttaminen vanhemmastaan ymmärretään nykyisin lapsen kohdistuvana henkisenä väkivaltana.
- ▶ Vieraannuttamiseen suunnattuja psykososiaalisia hoitomuotoja ei ole toistaiseksi tutkittu laadukkaissa tutkimusasetelmissä.
- ▶ Työskentelyssä on tärkeää neutraali hypoteesilähtöisyys, traumatietoisuus, systemisyys ja monialainen yhteistyö.

määräämä lapsen ja lapsen "suosiman" vanhemman välinen yhteydenpidon kieltäminen, jonka ajan lapsi on sen vanhemman huollettavana, jonka kanssa vuorovaikutussuhdetta halutaan parantaa. Tyypillisesti lapsi osallistuu päivien tai viikkojen ajan leirinomaisesti toteutettavaan jaksoon, jossa tuetaan hyvän suhteen rakentamista sen vanhemman kanssa, johon lapsi ei halua olla kontaktissa. Myös vanhempi, joka on lapsen suosiossa, osallistuu hoitoon. Lasten ja vanhempien arvioihin sekä hoitavan tiimin arvioihin perustuen terapioiden on todettu tuottavan myönteisiä tuloksia torjutun vanhemman ja suhteen palauttamisessa (20–22). Varsinaisia vaikuttavuustutkimuksia ei kuitenkaan ole tehty, otoskoot ovat pieniä eikä vanhempi-lapsisuhteeseen liittyvää tietoa ole kerätty systemaattisesti tai standardoiduilla mittareilla.

Australialaiskatsauksessa ei arvioitu mukaan otettujen tutkimusten laatua. Tarkastelu kuitenkin osoittaa, että tutkimusasetelmat ovat laadultaan heikkoja. Tulosuuttujia ei määritelty yksiselitteisesti. Vain yhdessä tutkimuksessa oli verrokkiryhmä (18). Sama tutkimus oli ainoa, joka tarkasteli lapsen voinnin muutosta standardoiduin mittarein, eikä verrokkiryhmän lapsia tässäkin tutkimuksessa tarkasteltu vastaavasti. Yksikään tutkimuksista ei arvioinut hoitojen mahdollisia haittavaikutuksia. Muun muassa professori Jean Mercer on korostanut, ettei lapsen jälleenyhdistämiseen pyrkivien hoi-

KUVA. Tiedonhakuprosessi.

tomuotojen turvallisuutta ole riittävästi arvioitu (23).

Koska vieraannuttamisen tutkimus on moninkertaistunut viitatus australialaiskatsauksen jälkeen ja koska aiemman katsauksen pohjalta erityisesti tieto interventioiden vaikuttavuudesta lapsen hyvinvointiin jäi erittäin niukaksi, päätimme toistaa systemoidun kirjallisuuskatsauksen uusimpaan tutkimukseen rajaten ja kohdistuen haun nimenomaisesti lapsen käytöksen ja tunne-elämän oireiden lievittämiseen tai toimintakyvyn paranemiseen kohdistuviin vaikutuksiin (17).

Systemoitu katsaus vuosina 2016–2022 ilmestyneistä tutkimuksesta

Järjestelmällinen katsaus toteutettiin kansainvälisten ohjeistusten mukaisesti. Mukaanottokriteerit olivat PICO-asetelman mukaisesti: P = alle 18-vuotiaat lapset, I = huoltoriitaan tai vieraannuttamiseen suunnattu (sosiaali- tai terveydenhuollon) interventio, C = jonotus,

tavanomainen hoito tai muu interventio, myös pre- ja post-asetelmat ilman verrokkiryhmää hyväksytään sekä O = lapsen käytöksen tai tunne-elämän oireet (niiden lieveneminen) tai lapsen toimintakyky (sen paraneminen).

Informaatikon avustamana toteutimme 4.11.2022 kirjallisuushaun tietokannoista Medline (OVID), Cinahl (Ebsco), SocIndex with fulltext (Ebsco), APA PsycInfo, Cochrane Central Database of clinical trials, ASSIA (Applied Social Science Index and Abstracts), Sociological Abstracts, Social Services Abstracts ja Web of Science Core Collection. Haku määriteltiin alkamaan aikaisintaan heinäkuussa 2016 julkaistuista tutkimuksista. Hakustrategiat muokattiin aiemmin esitetyn australialaiskatsauksen pohjalta (17). Haku ulotettiin myös Google Scholariin, josta 8.11.2022 tehdyn haun lisäksi tehtiin täydennyshaku 29.6.2023. Hakulausekkeena oli: intitle: "parental alienation"; intitle:treatment|intervention|therapy|effective|guideline|"best practice"|evaluation|reunification.

KUVASSA esitetään tiedonhakuprosessi tietokannoista. Tietokantahaun tuloksena löytyi 473 artikkelia, joista kuitenkin yhdessäkään ei käsitelty interventiotutkimusta, jonka päätapahtumana olisi ollut lapsen oireilun tai toimintakyvyn muutos. Google Scholar -haku tuotti 211 ja sen myöhempi täydennyshaku vielä 12 artikkelia, joista niin ikään ei löytynyt mukaanottokriteerit täyttäneitä tutkimuksia.

Aiempien tutkimusten päätelmiä

Sekä australialaisen Kate Templerin että brittiläisen Angela Morganin tutkimusryhmien katsauksissa on päädytty päätelmään, etteivät tavanomaiset terapeutit lähestymistavat ole hyödyllisiä vieraannuttamistilanteissa (17,24). Interventioiden suositellaan sisältävän työskentelyä molempien vanhempien ja lapsen kanssa (17). Perheet ovat kuormittavissa tilanteissa, joissa sekä vanhempien että lapsen stressi on lisääntynyt, mikä suositellaan huomioon otettavaksi työskentelyä aloitettaessa (25). Interventioiden tavoitteina on suojella lasta vieraannuttamisen aiheuttamilta haitoilta, vähentää lapsen kokemaa ahdinkoa ja parantaa hänen psyykkistä hyvinvointiaan (17). Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi suositellaan työskentelemään perheenjäsenten kriittisen ajattelun edistämiseksi, työstämään torjutun vanhemman ja lapsen välistä suhdetta, valmistelemaan vieraannuttavasti toimivaa vanhempaa lapsen ja torjutun vanhemman väliseen suhteen paraneamiseen, soveltamaan konfliktinratkaisutekniikoja yhteisen vanhemmuuden kohentamiseksi sekä tukemaan terveitä rajoja ja perheensisäistä kommunikaatiota (17).

Yhdysvaltalaiset tutkijat opastavat hypoteesilähtöisyyteen interventioita toteutettaessa, jolloin huomioidaan myös se vaihtoehto, että lapsi vastustaa tapaamisia muusta syystä kuin vieraannuttamisen vuoksi (25). Ammattilaisten näkökulmasta erityisen vaativaa on erityyppisen väkivallan, väkivalta-vaiteiden ja vieraannuttamiskäyttäytymisen monimutkainen yhteen kietoutuminen. Kirjallisuuskatsauksen mukaan vahingoittamistarkoituksessa esitetyt perättömät väkivaltaepäilyt ovat ylläpidettyinä vaikeissa huoltoriitatilanteissa, mutta suurin

TAULUKKO 1. Esimerkkejä hypoteeseista. Muokattu lähteestä (25).

Onko lapsen kohdistunut kaltoinkohtelua?	
1. Kyllä	Lapsen on kohdistunut kaltoinkohtelua, ja hän kertoo siitä luotettavasti. Lapsen on kohdistunut kaltoinkohtelua, mutta syystä tai toisesta hän ei kerro siitä.
2. Ei	Lapsen ei ole kohdistunut kaltoinkohtelua (torjutun vanhemman taholta), vaikka toinen vanhempi uskoo niin. Lapsen ei ole kohdistunut kaltoinkohtelua (torjutun vanhemman taholta), vaikka toinen vanhempi väittää niin. Lapsen ei ole kohdistunut kaltoinkohtelua, ja tapaamisten vastustaminen liittyy muihin syihin kuin vieraannuttavaan käyttäytymiseen.
3. Epäselvä tilanne	On epäselvää, eikä todennäköisesti ole selvitetävissä, onko lapsen kohdistunut kaltoinkohtelua torjutun vanhemman taholta tai mihin tapaamisten vastustaminen liittyy.

osa perättömistä epäilyistä ei ole tahallisessa vahingoittamistarkoituksessa esitettyjä (26). Toisaalta Yhdysvaltojen oikeustapauksista koostuvassa aineistossa havaittiin vieraannuttavien vanhempien olevan yleisemmin myös muuntyyppisen väkivallan tekijöitä, mikä osaltaan tukee ajatusta vieraannuttamisesta osana väkivaltailmiön kokonaiskirjoa (27).

Mahdollisia esimerkkejä eri hypoteeseista on esitetty **TAULUKOSSA 1**. Joskus tilanne jää kaltoinkohtelu- tai vieraannuttamisepäilyn osalta epäselväksi, ja näissäkin tilanteissa työskentelyä ymmärryksen lisääntymiseksi tulisi jatkaa (25). Kirjallisuudessa esitettyjä työskentelyn keskeisiä periaatteita on koottu **TAULUKKON 2**.

Lopuksi

Huolimatta vieraannuttamiseen liittyvän tutkimuskirjallisuuden lisääntymisestä psykososiaalisia hoitomuotoja on arvioitu niukasti ja tutkimustieto vaikuttavuudesta lapsen hyvinvointiin on vielä lähes olematonta. Tämä on lasten edun näkökulmasta valitettavaa, sillä vaikeissa eririidoissa muun muassa traumaperäisen stressihäiriön riski on suurentunut (28). Tutkimustiedon puuttumista selittää se, miten erilaisista

TAULUKKO 2. Psykososiaalisten interventioiden lähestymistapoihin liittyviä käsitteitä.

Neutraali hypoteesilähettäisyys

Lähtökohtana on ymmärrys siitä, että havaittuun käyttäytymiseen johtaneita vaihtoehtoisia tapahtumaketjuja tai selityksiä (hypoteeseja) on useita.

Systeemisyyys

Perheen tilanne ymmärretään kokonaisuutena, jossa jokainen perheenjäsen vaikuttaa toiseensa. Muutoksen yhteydessä systeemi organisoituu uudelleen. Syysuhteet ovat kehämäisiä. Myös ammattilaiset ovat osa systeemiä.

Traumatietoisuus

Perheenjäsenten stressi on lisääntynyt. Perheenjäsenillä voi eri syistä esiintyä traumaoireita, esimerkiksi ahdistuneisuutta, mieleen tunkevia ajatuksia ja muistoja sekä välttämiskäyttäytymistä, jotka vaikuttavat heidän reagointiinsa ja toimintatapoihinsa. Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus on keskeistä.

Monialainen yhteistyö

Lapsen ja vanhempien lisäksi tarvittavia yhteistyötahoja voivat olla:

- Sekä aikuisten että lasten terveydenhuollon ammattilaiset
 - Perheenjäsenten fyysinen ja psyykinen terveys: preventio, promootio
 - Tarvittava lääketieteellinen, psykiatrisen ja psykoterapeuttinen tutkimus ja hoito
- Sosiaalitoimi
 - Palvelutarpeen arviointi
 - Perhetyö
 - Kasvatus- ja perheneuvonta
 - Perheoikeudelliset palvelut
 - Sosiaalipalveluna tehtävä päihde- ja mielenterveysyö
 - Lastensuojelu
- Perheasioiden sovittelu
- Tuomioistuimet
 - Follo-menettely
 - Ratkaisut huoltajuus- ja rikosepäilyasioissa
- Lapsen edunvalvoja lastensuojelu- tai rikosasiassa (joissakin tilanteissa)
- Väkivaltatyötä tekevät järjestöt
- Poliisi
 - Turvallisuus
 - Pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyjen tutkinta
- Lasten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköt
 - Poliisille annettava virka-apu lapsiin kohdistuneiden pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyjen tutkinnassa
 - Konsultaatiot sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisille
- Monitahoiisiin hankaliin tilanteisiin on monilla hyvinvointialueilla saatavilla myös Haastavat erot -konsultaatiota moniammatilliselta asiantuntijatyöryhmältä.

tilanteista voi olla kysymys. Emotionaalisesti latautuneiden tilanteiden kliininen tutkimus ei ole helppo asetelma tutkittavien rekrytoinnin kannalta, ja siihen liittyy eettisiäkin kysymyksiä. Monimutkaisiin tilanteisiin suunnatut interventiot eivät ole helposti muotoiltavissa standardoiduiksi, kuvattavissa ja toistettavissa oleviksi moduuleiksi, mikä olisi välttämätöntä näyttöön pohjautuvuutta haettaessa. Vieraannuttaminen käsitteenäkään ei ole lapsen yksilötason häiriö vaan haitallinen kokemus, jonka seuraukset lapsen kannalta ovat moninaisia.

Suppeasta vieraannuttamisen käsitteestä on siirrytty kohti laajempaa systeemistä ymmärrystä: vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen ja yhteydenpitoon liittyviä ongelmia ja dynamiikkaa esiintyy erilaisissa perhetilanteissa eri syistä (5,6).

Vaikka spesifisistä interventioista ei ole näyttöä, motivoi vanhempien kanssa tehtävää työtä se, että vanhempien välisten konfliktien väheneminen on yhteydessä lapsen psyykkisten oireiden vähenemiseen (29). Koska vieraannuttaminen käsitteenä herättää voimakkaita tunteita sekä asianosaisissa että ammattilaisissa, tulisi asiakastyössä välttää vieraannuttamistermin ”löysää” käyttöä ja aina kuvata konkreettisesti perheenjäsenten toimintaa ja käyttäytymistä sekä näiden vaikutusta perhesysteemiin (6).

Ammattilaiset nimeävät vieraannuttamiseen kytkeytyvät asiakastapaukset haastavimpien työtilanteiden joukkoon (6). Lasten, nuorten ja perheiden vaativinta erityisosaamista edellyttävien palvelujen osaamis- ja tukikeskusten (OT-keskusten) tehtäväkenttään voisivat sisältyä erityisesti vaativien, riitaisten ja vieraannuttamista sisältävien erotilanteiden konsultaatio- ja koordinoititehtävät ammattilaisten tueksi (30). Monialainen viranomaisyhteistyö ja vaativan erityistason konsultaatiotuki on tarpeen lasten ja perheiden auttamiseksi. Monialainen yhteistyö vaatii onnistuakseen eri toimijoiden toimintakulttuurien yhteensovittamista sekä sujuvaa tiedonvaihtoa, jonka edellytykset on turvattava sekä palvelurakenteissa että lainsäädännössä. ■

Kiitämme Suomen Akatemian yhteydessä toimivaa strategisen tutkimuksen neuvostoa (konsortio 352543-352575) Taina Laajasalon tutkimuksen rahoituksesta.

KIRJALLISUUTTA

1. Harman JJ, Leder-Elder S, Biringen Z. Prevalence of adults who are the targets of parental alienating behaviors and their impact: results from three national polls. *Child Youth Serv Rev* 2019;106:104471.
2. Meland E, Furuholmen D, Jahanlu D. Parental alienation – a valid experience? *Scand J Public Health*, julkaistu verkossa 23.4.2023. DOI: 10.1177/14034948231168978
3. Aleneff M. Vieraannuttaminen ja nuorten elämänlaatu. Pro Gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto 2015.
4. Harman JJ, Warshak RA, Lorandos D, ym. Developmental psychology and the scientific status of parental alienation. *Dev Psychol* 2022;58:1887–11.
5. Johnston JR, Sullivan MJ. Parental alienation: in search of common ground for a more differentiated theory. *Fam Court Rev* 2020;58:270–92.
6. Kline Pruett M, Johnston JR, Sain, M, ym. The use of parental alienation constructs by family justice system professionals: a survey of belief systems and practice implications. *Fam Court Rev* 2023;61:372–94.
7. Korpilahti U, Kettunen H, Nuotio E, ym. toim. Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27.
8. Marsden J, Saunders L, Harman J. Pilot study of parental alienation items in the Adverse Childhood Events Scale. *Research Square*, julkaistu verkossa 3.4.2023. DOI: 0.21203/rs.3.rs-2743945/v1.
9. Harold GT, Sellers R. Annual research review: interparental conflict and youth psychopathology: an evidence review and practice focused update. *J Child Psychol Psychiatry* 2018;59:374–402.
10. van Eldik WM, de Haan AD, Parry LQ, ym. The interparental relationship: meta-analytic associations with children's maladjustment and responses to interparental conflict. *Psychol Bull* 2020;146:553–94.
11. van der Wal R, Finkaunaer C, Visser MM. Reconciling mixed findings on children's adjustment following high-conflict divorce. *J Child Fam Stud* 2019;28:468–78.
12. Miralles P, Godoy C, Hidalgo MD. Long-term emotional consequences of parental alienation exposure in children of divorced parents: a systematic review. *Curr Psychol* 2023;42:12055–69.
13. Häkkänen-Nyholm H. Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteissa. *Duodecim* 2010;126:499–505.
14. Sinkkonen J. Lapsen vieraannuttamisella toisesta vanhemmasta on kauaskantoiset seuraukset. *Duodecim* 2018;134:465–70.
15. Sandler I, Wolchik S, Mazza G, ym. Randomized effectiveness trial of the New Beginnings Program for divorced families with children and adolescents. *J Clin Child Adolesc Psychol* 2020;49:60–78.
16. Stallman H, Sanders M. A randomized controlled trial of Family Transitions Triple P: a group-administered parenting program to minimize the adverse effects of parental divorce on children. *J Divorce Remarriage* 2014;55:33–48.
17. Templar K, Matthewson M, Haines J, ym. Recommendations for best practice in response to parental alienation: findings from a systematic review. *J Fam Ther* 2017;39:103–22.
18. Toren P, Bregman BL, Zohar-Reich E, ym. Sixteen-session group treatment for children and adolescents with parental alienation and their parents. *Am J Fam Ther* 2013;41:187–97.
19. Friedlander S, Walters MG. When a child rejects a parent: tailoring the intervention to fit the problem. *Fam Court Rev* 2010;48:98–111.
20. Sullivan MJ, Ward P, Deutsch RM. Overcoming barriers family camp: a program for high-conflict divorced families where a child is resisting contact with a parent. *Fam Court Rev* 2010;48:116–35.
21. Reay KM. Family reflections: a promising therapeutic program designed to treat severely alienated children and their family system. *Am J Fam Ther* 2015;43:197–207.
22. Warshak RA. Family bridges: using insights from social science to reconnect parents and alienated children. *Fam Court Rev* 2010;48:48–80.
23. Mercer J. Are intensive parental alienation treatments effective and safe for children and adolescents? *J Child Custody* 2019;16:67–113.
24. Morgan A, Ahmad N, Webster M. The clinical and legal management of parental alienation in the United Kingdom. University of Wolverhampton 2020.
25. Deutsch R, Drozd L, Ajoku C. Trauma-informed interventions in parent-child contact cases. *Fam Court Rev* 2020;58:470–87.
26. Saini M, Laajasalo T, Platt S. Gatekeeping by allegations. An examination of verified, unfounded and fabricated allegations of child maltreatment in the context of resist and refusal dynamics. *Fam Court Rev* 2020;58:417–31.
27. Sharples A, Harman JJ, Lorandos D. Findings of abuse in families affected by parental alienation. *J Fam Violence*, julkaistu verkossa 9.6.2023. DOI: 10.1007/s10896-023-00575-x.
28. Lange AMC, Visser MM, Scholte RHJ, ym. Parental conflicts and posttraumatic stress of children in high-conflict divorce families. *J Child Adolesc Trauma* 2022;15:615–25.
29. El-Sheikh M, Shimizu M, Erath SA, ym. Dynamic patterns of marital conflict: relations to trajectories of adolescent adjustment. *Dev Psychol* 2019;55:1720–32.
30. Kaukonen P, Halila R. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut uudistuvat. *Duodecim* 2019;135:1938–40.

ILONA LUOMA, lastenpsykiatrian professori, ylilääkäri
Itä-Suomen yliopisto ja Kuopion yliopistollinen sairaala

TAINA LAAJASALO, oikeuspsykologian dosentti, johtava tutkija
THL

VASTUUTOIMITTAJA
Jaana Suvisaari

SIDONNAISUUDET

Ilona Luoma: Hankkeet (Lasten ja nuorten vaativimpien palvelujen osaamis- ja tukikeskuksia valmisteleva työryhmä, STM), muut sidonnaisuudet (Kustannus Oy Duodecim)

Taina Laajasalo: Apuraha (Komppi), luentopalkkio/asiantuntijapalkkio (Fammi Oy, Suomen Psykologien Instituutti), luottamustoimet (Tieteellisen neuvoston jäsenyys, Iltä-säätiö, Ensi- ja turvakotien liitto)